

ОПСЕРВАТОРИЈА НА НЕЛЕГАЛНИ ЕКОНОМИИ ВО ЈУГО-ИСТОЧНА ЕВРОПА

БРОЈ **11** ДЕКЕМВРИ 2021

Резиме на главни поенти

Врски меѓу политиката, етничката припадност и организираниот криминал во северно Косово.

Во средината на октомври, косовската полиција влезе во градот Митровица како дел од серијата операции наменети за сузбивање на организираниот криминал. Она што започна како операција насочена кон спроведување на законот брзо се претвори во судир помеѓу полицијата и гневните граѓани. Северно Косово често се карактеризира како жариште на организиран криминал, но како изгледа криминалното подземје во областа северно од реката Ибар?

Какво би можело да биде влијанието на иницијативата „Отворен Балкан“ врз организираниот криминал?

Албанија, Северна Македонија и Србија напредуваат со идејата на иницијативата „Отворен Балкан“ за создавање економска зона која дополнително ќе ги подобри политичките и економските односи и ќе ги зајакне културните врски меѓу трите држави. Напорите за промовирање поголема регионална

интеграција, без разлика дали преку иницијативата „Отворен Балкан“ или Заедничкиот регионален пазар, треба да се искористат и како можност за зајакнување на регионалната соработка за спроведување на законот во борбата против организираниот криминал.

Крвната одмазда во Албанија што ја искористуваат криминалните групи.

Албанското општество понекогаш се прикажува како насилно поради суровите културни норми, како што е крвната одмазда. Но, оваа практика е главно ограничена на северна Албанија и нејзината примена се намалува. Сепак, организираниите криминални групи ја инструментализираат крвната одмазда за да го засилат својот фактор на страв, а некои баратели на азил ја злоупотребуваат користејќи лажни писма со изјави со кои тврдат дека се жртви на крвна одмазда.

Локални иницијативи: Дијалози за зајакнување на отпорноста во Западен Балкан.

Во текот на октомври и ноември, Опсерваторијата на нелегални економии во Југоисточна Европа ја

**GLOBAL
INITIATIVE**
AGAINST TRANSNATIONAL
ORGANIZED CRIME

продолжи серијата дијалози за отпорност во секоја од шесте земји на Западен Балкан, со физичко присуство. Разгорени дискусии се водеа во Тирана, Белград, Сараево и Приштина. Состаноците им дадоа можност на граѓанските организации (ГО) да се соберат и да споделат ставови за тековните активности, како и да разговараат за предизвиците со кои се соочуваат во својата работа. Некои од најдинамичните дискусии беа помеѓу претставниците на граѓанското општество и владата, за тоа како поефективно да соработуваат околу прашања како што се миграцијата, корупцијата и дрогата.

Со спорт против криминалот: Користење боречки вештини за да се поттикнат младите Албанци.

Во рамки на нашата серија разговори со претставници на ГО од Западен Балкан кои ја зајакнуваат локалната отпорност на организираниот криминал, разговараме со Елион Пука, мајстор за боречки вештини и шеф на теквондо клубот Vllaznia во Скадар, Албанија, за неговата работа, што опфаќа користење на боречки вештини за поттикнување на младите луѓе и нивно оддалечување од криминал.

ЗА ОВА ИЗДАНИЕ

Добре дојдовте во единаесеттото издание на овој Билтен на ризици што е производ на Опсерваторијата на нелегални економии во Југоисточна Европа (ЈИЕ-Опс) на Глобалната иницијатива против транснационалниот организиран криминал (ГИ-ТОК). Како и обично, започнуваме со профил на жариште на организиран криминал, овој пат тоа е регионот на северно Косово. Истражуваме што се случува зад политичката реторика и одблизу ја разгледуваме криминалната економија во овој подрегион, особено криумчарењето на легални добра.

Иако имаше многу помпа за иницијативата „Отворен Балкан“, сепак постои и скептицизам. Ги разгледуваме потенцијалните импликации од поотворени граници на криминалните пазари и ја нагласуваме потребата од поголема регионална соработка за спроведување на законот.

Предупредуваме дека она што не е потребно, барем на самиот почеток, е создавање на уште едно регионално тело за спроведување на законот – има доволно, ако не и премногу. Сепак, потребна е поголема соработка и координација што може да се подобри со поефикасна употреба на телата како што е механизмот на интегрирано управување со внатрешната безбедност, кој е дел од напорите на ЕУ за подобрување на безбедносната соработка на Западен Балкан.

Даваме и преглед на четири дијалози за отпорност што Опсерваторијата ги организираше во октомври и ноември по почетниот состанок во септември во Скопје. Овие состаноци во Тирана, Белград, Сараево

и Приштина се одржаа според правилото на Чатам Хаус (според кое може да се соопштат откриените информации, но изворот не смее да се идентификува), па затоа е тешко на читателот да му се долови атмосферата во просторијата или динамичните дискусии, особено помеѓу претставниците на граѓанското општество и владата. Но, состаноците беа клучни за градење мостови помеѓу истражувачките новинари, академиците и претставниците на НВО, како и помеѓу граѓанското општество и владата. Тие овозможуваат и да се прикаже работата на ГИ-ТОК во регионот по речиси две години на пандемијата КОВИД-19, да се обноват контактите, да се создадат нови партнерства и да се зајакнат мрежите за борба против организираниот криминал. Последниот состанок од низата ќе се одржи во Подгорица, Црна Гора, кон средината на декември.

Крвната одмазда во Албанија е практика која останува обвиткана со одреден степен на тајност и мистерија. Врз основа на обичај кој датира од 15 век, крвната одмазда сè уште постои на неколку места во Албанија, особено на северниот дел од земјата. Потенцијалните жртви остануваат во своите домови во постојана изолација или бегаат – или во други делови на Албанија или во странство. Врз основа на истражување од прва рака, разгледуваме колку е вообичаена практиката, нејзината поврзаност со организираниот криминал и какви чекори преземаат албанските власти за да ја решат.

Заклучуваме со интервју со добитник на Фондот за отпор, Елион Пука, мајстор за теквондо кој се преселил од Италија во својот роден град Скадар, Албанија, за да ги подучува боречки вештини младите луѓе во заедницата. Со него разговараме за заканата од организираниот криминал во Скадар и како спортот може да ја зајакне отпорноста на младите кон организираниот криминал и насилството.

Референците за Косово во Билтенот на ризици се направени без предрасуди кон позициите за статусот и се во согласност со Резолуцијата 1244/1999 на UNSCR и советодавното мислење на Меѓународниот суд на правдата за декларацијата на независност на Косово.

Ако имате предлог за приказна или сакате да дадете повратни информации, ве молиме контактирајте со almedina.dodic@globalinitiative.net.

1. Врски меѓу политиката, етничката припадност и организираниот криминал во северно Косово.

Градот Митровица на северот на Косово честопати беше жариште на меѓуетнички тензии помеѓу етничките Срби и етничките Албанци или, пак, помеѓу локалното население и меѓународната заедница. Северна Косовска Митровица, како и општините Лепосавиќ, Зубин Поток и Звечан во северно Косово (со популација од околу 80 000),¹ се сметаат за жаришта на организиран криминал.² Во октомври 2021 година, како дел од сузбивањето на организираниот криминал во различни делови на Косово, полицијата изврши рација против криминални групи во областа на Митровица, што резултираше со насилни судири. Кои се врските меѓу политиката, етничката припадност и организираниот криминал во овој нестабилен регион?

Сива економија во сива зона

Уште од завршувањето на војната во Косово во 1999 година, северниот дел на земјата е поделен по етничка линија. Граничната линија е реката Ибар што ги дели претежно српските заедници на север од албанските на југ.³ Србите долго време на мостовите што се протегаат на реката во Митровица, гледаа како на „симболи на отпор“, додека пак, Албанците ги сметаа за „симболи на единство“.⁴

Спорниот статус на регионот и постоењето на de facto власти (често поддржани од Србија), како и присуството на паралелни безбедносни структури овозможува високо ниво на de facto самоуправа. Ова создаде и пермисивно опкружување за незаконски активности за српските и албанските трговци со луѓе.⁵ Регионот се смета и за добро место за криење на бегалците, на пример од Србија.

Ситуацијата почна да се менува во 2013 година поради договорот меѓу Белград и Приштина постигнат во Брисел, со кој, меѓу другите чекори, беа демонтирани и паралелните безбедносни структури.⁶ Ова ѝ даде на косовската влада и нејзините извршни структури поголем отпечаток во регионот. Сепак, нерешените спорови помеѓу Приштина и Белград резултираа со тензии кои

понекогаш зовриваат. Понатаму, недостатокот на **соработка помеѓу српската и косовската полиција и судските надлежни органи** „ги парализира овие органи и ги спречува во борбата против криминалците“.⁷

Сепак, тензиите на преговарачката маса не ја запреа скришната незаконска трговија. Северно Косово се користи како тампон зона меѓу Косово и Србија за криумчарење добра, лекови, цигари, алкохол и дрога. Со исклучок на канабисот, повеќето стоки што се криумчарат во јурисдикцијата се легални производи кои се движат по мали споредни патишта со цел да се избегнат царините и акцизите. Дел од криумчарењето го вршат организирани групи, но голем дел го прават приватни лица кои носат апарати, лекови, прехранбени производи и алкохолни пијалоци од Србија. Слабото владеење на законот и бесплатната електрична енергија, исто така, наводно го направиле регионот профитабилен центар за ископување криптовалути.⁸ Ситуацијата заслужува подетална анализа со цел да се обелодени репутацијата на регионот како црна дупка на организираниот криминал.

Врска помеѓу организираниот криминал и политиката

Северно Косово прима финансиска поддршка од Србија. Понатаму, согласно Бриселскиот договор од 2013 година, четири општини на север, исто така, имаат пристап до средства од државниот буџет на Косово наменети за локалната самоуправа. Покрај оваа финансиска поддршка, областа добива средства од меѓународни донатори (особено од ЕУ) и дополнителен фонд за развој. Второто го сочинуваат царини платени за роба увезена за потрошувачка во северно Косово. Меѓутоа, овие средства постојано се намалуваат од 2014 година,⁹ што се чини дека е во согласност со криумчарските активности опишани претходно. Овие средства се наменети за регионален развој, но има малку податоци за тоа како се трошат парите.

Бидејќи има многу малку индустрија во овој регион (најчесто само мали бизниси), оној кој ги контролира јавните ресурси во оваа економија што бара кирија има значителна моќ. Опстанокот на бизнисите зависи од врските со политичките покровители. Навистина, за повеќето луѓе на север е поисплатливо да добијат пристап до јавните фондови отколку да вршат деловна дејност. Оваа ситуација ја поттикнува корупцијата преку клиентелизам и создава политичка економија на зависност.

Со политиката во северно Косово доминира една политичка партија, Српска листа, која има блиски врски со Српската прогресивна партија што ја предводи српскиот претседател Александар Вучиќ.¹⁰ Заменик претседателот на Српска листа е Милан Радоичиќ, чиј близок партнер е Звонко Веселиновиќ, озлогласен српски бизнисмен кој има добиено неколку јавни договори за градежни проекти и автопати во Србија и поседува познат хотел во Копаоник.¹¹ Во 2019 година, Радоичиќ и Веселиновиќ беа обвинети за наводно водење на организирана криминална група одговорна за убиството на ривалскиот српски политички лидер

Оливер Ивановиќ во јануари 2018 година.¹² Пред неговата смрт, во интервју за Балканската мрежа на истражувачки новинари, Ивановиќ го опиша Радоичиќ како „мрачниот владетел на Северно Косово“ и „клучна фигура во застрашувачкиот систем на моќ во северно Косово“. Ивановиќ и понатаму тврдеше дека Радоичиќ претставува неформален центар на моќ и одлучување во регионот.

Во ноември 2018 година, косовската полиција се обиде да го уапси Радоичиќ во Митровица, но тој им побегна и се притаи две години.¹³ На почетокот на 2021 година, налогот за негово апсење беше поништен и тој се врати во Косово, каде што едногласно беше повторно избран за потпретседател на Српска листа во јули 2021 година.¹⁴

На 8 декември, САД ги ставија Радоичиќ, Веселиновиќ и голем број други косовски граѓани на црна листа, како дел од својата стратегија за сузбивање на корупцијата. Во една изјава, Министерството за финансии на САД го опиша Веселиновиќ како водач на организирана криминална група која „е вметана во голема шема

Поглед на Митровица. Градот е поделен меѓу етнички Срби и етнички Албанци

Фотографија: Пјер Кром/Гети

за поткуп со косовските и српските безбедносни службеници кои ѝ овозможуваат на таа група нелегална трговија со добра, пари, наркотици и оружје меѓу Косово и Србија“. Во изјавата се вели и дека тој „заговарал со различни политичари во неколку **quid pro quo** договори, бил дел од поткупот на косовските безбедносни службеници во почетокот на 2019 година за да ги дозволат нивните криумчарски операции меѓу Србија и Косово, а бил и дел од поткупот на косовските гранични безбедносни службеници во 2017 година за да овозможат безбеден премин на криумчарите.“¹⁵

Сузбивање на криминалот

Додека минатите влади во Приштина беа претпазливи во поглед на преземање на политичката економија на северно Косово, владата што ја предводи премиерот Албин Курти вети дека ќе се справи со организираниот криминал и корупцијата. Според Курти, откако тој ја презеде функцијата во март 2021 година, имало 437 полициски операции кои разбиле 31 криминална група.¹⁶

На 13 октомври 2021 година косовската полиција спроведе голема операција, првенствено во општините Приштина, Пеќ, Јужна Митровица и Северна Митровица.¹⁷ Вниманието на медиумите особено се фокусираше на акцијата во Северна Митровица. Зад рацијата стојат зголемени тензии помеѓу Приштина и Белград по спорот околу регистарските таблички и непосредно пред локалните избори на 17 октомври.

Кога единиците на косовската полиција влегоа во Митровица, беа блокирани од толпата која почна да вика и да ги гаѓа полицајците со камења.¹⁸ Тензиите дополнително се засилија кога се активираше алармот за итни случаи на општината, што донесе уште повеќе луѓе на улиците. Како одговор, полицијата беше засилена со потешко вооружени полициски единици за специјални операции од блискиот камп „Белведере“ во Јужна Митровица.¹⁹ Она што требаше да биде таргетирана акција за борба против организиран криминал, стана пресметка помеѓу полицијата и гневните припадници на локалното население. Насилството ескалираше до тој степен што единиците за специјални операции беа нападнати; еден висок

Реката Ибар ги дели претежно српските заедници на северниот дел од земјата од албанските на југ.

Фотографија: Лекиќ Драган/Гама-Рафо преку Гети имиџис

командант и девет други полицајци (од кои тројца етнички Срби) беа ранети како резултат на експлозија и беа испукани ракети врз полициски оклопни возила.²⁰ Беа повредени и голем број цивили. Уапсени се неколку лица, а полицијата соопшти дека се запленил голем број криумчарена роба и докази во вредност од стотици илјади евра.²¹

Иако ваквите акции го поддржуваат владиниот план да биде строг кон криминалот, тие им помагаат и на локалните сили да играат на националистичката карта. Во отворена дискусија меѓу Вучиќ и претставниците на Српската листа којашто се одржа на 16 октомври 2021 година во воената касарна на српската армија во Рашка (блиску до границата со Косово), Радоичиќ предупреди дека ако продолжат полициските акции, „луѓето ќе се организираат и ќе

го бранат интересот на Србите во Косово“.²² Накратко, ваквите операции помагаат владата на Курти да изгледа остра кон криминалот, истовремено претставува закана за политичарите и криминалните групи во подрегионот кои профитираат од статус кво.

Ситуацијата во северно Косово продолжува да ги покажува заплетканите врски меѓу организираниот криминал и политиката. Има и карактеристики на жариште на организиран криминал: област каде се преклопуваат слабото управување, социо-економската ранливост и патиштата за трговија со луѓе. И нагласува како криминалците имаат подобра прекугранична соработка од полицијата или политичарите.

Забелешки

- 1 Ова е проценета бројка бидејќи четирите северни општини го бојкотираа последниот попис во 2011 година. Овие проценки произлегуваат од профилот на општините подготвен од Мисијата на ОБСЕ во Косово во 2018 година. ОБСЕ, Општински профили 2018 година, октомври 2018

година, https://www.osce.org/files/Municipal%20Profiles_2018.pdf.

- 2 ГИ-ТОК, Жаришта на организиран криминал во Западен Балкан. Локалните ранливости во регионален контекст, мај

Оштетен автомобил по судирите помеѓу полицијата и локалните демонстранти за време на операцијата против шверцот на стока, Митровица, 13 октомври 2021 година.

Фотографија: Ројтерс/Лаура Хасани преку Алами

- 2019 година, <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2019/05/Hotspots-Report-English-13Jun1110-Web.pdf>.
- 3 Меѓународна кризна група, косовска основа: Надминување на поделбата во Митровица, Извештај за Балканот бр. 96, 31 мај 2000 година, 3, <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/96-kosovo-s-linchpin-overcoming-division-in-mitrovica.pdf>.
 - 4 Jozef Bátor et al., Spaces and institutional logics in post-conflict settings of Mitrovica, *Journal of Intervention and Statebuilding*, 15, 1, 114–131.
 - 5 Walter Kemp, Mark Shaw and Arthur Boutellis, The elephant in the room: How can peace operations deal with organized crime?, International Peace Institute, 3 јуни 2013 г., 46–55, https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2013/06/elephant_in_the_room.pdf.
 - 6 Isidora Stakic и Maja Bjelos, Иднината на цивилната заштита на северот на Косово, Косовски центар за безбедносни студии и Белградски центар за безбедносна политика, 4 октомври 2015 година, <https://www.balkansecurityplatform.org/Publications/354/The-future-of-Civil-Protection-in-North-Kosovo.shtml>.
 - 7 Ивана Јеремиќ, Неочекувана соработка: „Работи“ на Албанците и Србите во Косово, Белградски центар за безбедносна политика, 15 октомври 2021 година, <https://bezbednost.org/en/publication/an-unexpected-cooperation-albanians-and-serbs-affairs-in-kosovo/>.
 - 8 Adelina Ahmeti и Kreshnik Gashi, копање биткоин на „бесплатна“ електрична енергија, *BalkanInsight*, 12 мај 2021 г., balkaninsight.com/2021/05/12/in-north-kosovo-mining-for-bitcoin-on-free-electricity.
 - 9 Dragiša Mijačić, О Фонду за развој севера Косова, *Kim*, 30 ноември 2020 година, <https://www.radiokim.net/vesti/analiza/o-fondu-za-razvoj-severa-kosova.html>.
 - 10 *Pobeda Srpske liste 100%, gradonačelnici u 19 opština u prvom krugu, ni u jednoj LVV*, *Kossev*, 17 октомври 2021 година, <https://kossev.info/danas-su-kosovski-lokalni-izbori-biralista-se-otvaraju-u-7/>.
 - 11 *Od „čuvara mosta“ do međunarodne poternice: Ko je Zvonko Veselinović*, *BBC*, 2 декември 2019 година, <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-50633650>.
 - 12 Рада Трајковиќ, локален српски политичар од Косово, постојано тврди дека Радоичиќ стои зад атентатот на Ивановиќ, *Budu Radoičić glavnoosumnjičeni za ubistvo Olivera Ivanovića*, Радио Слободна Европа, 23 август 2019 година, <https://www.slobodnaevropa.org/a/pristina-sud-radoicic-ivanovic/30125833.html>.
 - 13 Тројца Срби уапсени во истрагата за убиството на Оливер Ивановиќ, ЕУ-ОКС, 23 ноември 2018 година, <https://eu-ocs.com/three-serbs-arrested-in-oliver-ivanovic-murder-investigation/>.
 - 14 Судот во Приштина ја повлече потерницата по косовскиот функционер на Српска листа, *Kossev*, 1 март 2021 година, <https://rs.n1info.com/english/news/pristina-court-withdraws-warrant-for-kosovo-serb-list-official/>.
 - 15 Министерството за финансии на САД, Министерството за финансии таргетира корупциски мрежи поврзани со транснационален организиран криминал, 8 декември 2021 година, <https://home.treasury.gov/news/press-releases/jy0519>.
 - 16 Интервју со премиерот Курти на 7 ноември 2021 година, види *Kurti: Beogradi dëshiron ta ketë një shtet në Kosovë, s'mund të ketë Asociacion, pike*, *Gazeta Express*, 7 ноември 2021 година, <https://www.gazetaexpress.com/kurti-nuk-mund-te-kete-asociacion-mbi-baza-etnike-pike/>.
 - 17 DEKLARATA/ Policia e Kosovës për tensionet në Mitrovicë: Grupet kriminale kanë qëlluar me armë dhe granata, janë plagosur 6 efektive, *Dritehije*, 13 октомври 2021 година, <https://www.dritehije.com/2021/10/13/deklarata-policia-e-kosoves-per-tensionet-ne-mitrovice-grupet-kriminale-kane-qelluar-me-arme-dhe-granata-jane-plagosur-6-efektive/>.
 - 18 За повеќе детали погледнете ја изјавата на генералниот директор на косовската полиција, г-дин Самедин Мехмети, *Drejtori i Policisë: 10 policë u lënduan në Mitrovicën Veriore gjatë aksionit kundër kontrabandimit me mallra*, *Shqip.com*, ноември 2021 година, <https://shqip.com/drejtori-i-policise-10-zyrtare-policore-u-lenduan-ne-mitrovicen-veriore-gjate-aksionitkunder-kontrabandimit-me-mallra/>.
 - 19 Овие специјални интервентни единици се нарекуваат *Njësia Speciale Operative (NJSO)*. *NJSO* е нашироко познат во српските медиуми како *РОСУ* – акроним што датира од периодот на Косово под меѓународна администрација, кога специјалните сили се нарекуваа Единица за брза оперативна поддршка (*Rapid Operational Support Unit*). Оттогаш, единицата е реорганизирана. Сепак, *РОСУ* сè уште претставува „сила на страв“ во очите на многу Срби во северно Косово, со негативната конотација на единицата вградена во народниот јазик на српските политичари и наративот на српските медиумски таблоиди.
 - 20 За повеќе детали, погледнете ја изјавата на г-дин Бесарт Ахмети, оперативен командант на *NJSO*, *Komandanti i Njësisë Speciale, Besart Ahmeti tregon se si u plagos në aksionin kundër kontrabandës në veri*, *Telegrafi*, 3 November 2021, <https://telegrafi.com/komandanti-njesise-speciale-besart-ahmeti-tregon-se-si-u-plagos-ne-aksionin-kunder-kontrabandes-ne-veri/>.
 - 21 Bekim Shehu, *BE reagon për tensionet në veri të Kosovës*, *Deutsche Welle*, 13 октомври 2021 година, <https://www.dw.com/sq/be-reagon-p%C3%ABr-tensionet-n%C3%AB-veri-t%C3%AB-kosov%C3%ABs/a-59497238>.
 - 22 За повеќе детали околу состанокот во Рашка, види *Vučić sa Srbima u Raški: Čuvaćemo mir, ako krene nasilje zaštitite narod*, *N1*, 13 октомври 2021 година, <https://rs.n1info.com/vesti/vucic-kosovo-sever-policija-akcija-srbi-albanci/>. Додека средбата се пренесуваше во живо, Радоичиќ јавно интервенираше покрај другите членови на Српска листа.

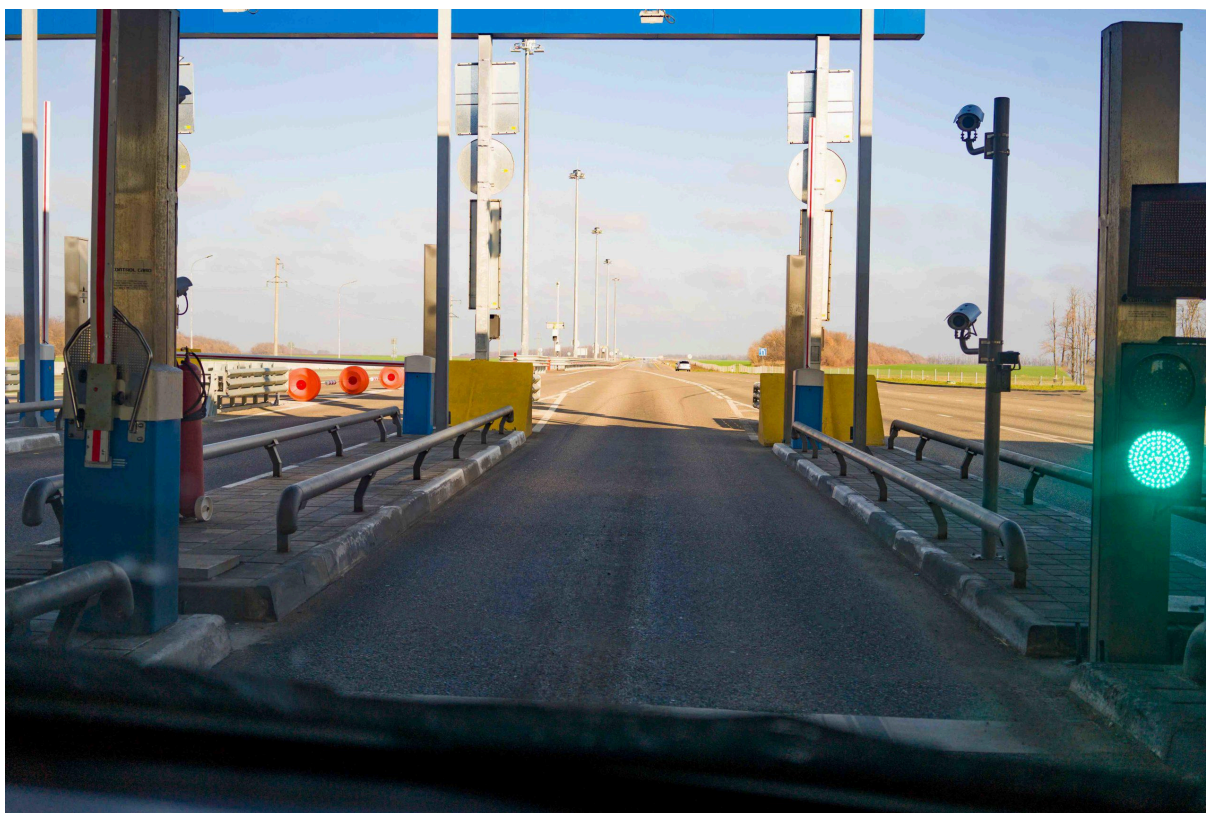
2. Какво би можело да биде влијанието на иницијативата „Отворен Балкан“ врз организираниот криминал?

На 4 ноември 2021 година, знамињата на Албанија, Северна Македонија и Србија се вееја од светилниците во Белград, поздравувајќи ги делегациите на високо ниво од Тирана и Скопје на последниот состанок на иницијативата „Отворен Балкан“. Идејата, порано позната како „Мини Шенген“, се роди во 2019 година во Нови Сад, Србија, кога српскиот претседател Александар Вучиќ, албанскиот премиер Еди Рама и северномакедонскиот премиер Зоран Заев се согласија да создадат економска зона за дополнително подобрување на политичките и економски односи и за зајакнување на културните врски меѓу трите држави.¹

Новото име на иницијативата првпат беше употребено во јуни 2021 година на состанокот на

Економскиот форум за регионална соработка во Скопје. Иако иницијативата очигледно има предности, дали поотворените граници и пазари, исто така, ќе ги олеснат нелегалните текови?

Некои сметаат дека иницијативата е отскочна штица за пристапување во ЕУ. Други тоа го гледаат како одвлекување на вниманието или дуплирање на постојните аранжмани, како што е Заедничкиот регионален пазар. Премиерот Албин Курти од Косово, на пример, многу ја критикуваше иницијативата.² Црна Гора го следи развојот на настаните, додека се чини дека Босна и Херцеговина е скептична и преокупирана со внатрешни прашања.

Иницијативата „Отворен Балкан“ има за цел да ги отстрани сите гранични пречки меѓу Албанија, Северна Македонија и Србија.

Фотографија: militaryingermany.com

Криминалци без граници

Главната цел на иницијативата „Отворен Балкан“ е до 2023 година да се отстранат сите гранични пречки меѓу трите земји. Ова ќе го елиминира долгот и заморно чекање на патниците и комплицираната документација за компаниите. Граничните премини ќе останат, но на граничните точки ќе се воспостават брзи ленти каде што нема да се вршат проверки за граѓаните и добрата што доаѓаат од земјите учеснички. Покрај тоа, лидерите потпишаа три документи за олеснување на увозот, извозот и движењето на добра, пристапот до пазарот на трудот и соработката при заштита од катастрофи.³ Како резултат на тоа, добрата и луѓето ќе се движат побрзо, ќе се создаде заеднички пазар од 12 милиони луѓе и ќе се зајакне трилатералната соработка.⁴ Со исклучок на договорот за соработка при заштита од катастрофи, иницијативата „Отворен Балкан“ е речиси идентична со Заедничкиот регионален пазар што го поддржува ЕУ. Меѓутоа, иницијативата „Отворен Балкан“ се чини дека е делумно мотивирана од бавниот процес на пристапување во ЕУ и, во случајот на Албанија и Србија, незадоволството од перципираниот опструкционизам од Приштина. Опасноста е што постојат два конкурентни, паралелни процеси кои ќе ги продлабочат поделбите, а не соработката во регионот. Претворањето на иницијативата во реалност ќе бара институционална соработка, правна хармонизација и интероперабилност (особено за размена на информации). А ќе има потреба и од ресурси. Но, дали отстранувањето на бариерите ќе им олесни на криминалците да дејствуваат преку границите?

Со или без иницијативата „Отворен Балкан“, криминалците од Западен Балкан веќе се движат и соработуваат преку границите, а пограничните подрачја обично стануваат жаришта на организиран криминал. Дали поотворените граници би ги намалиле поттиците на трговците со луѓе да се собираат околу пограничните подрачја? (На пример помеѓу Северна Македонија и Србија – за трговија со дрога и мигранти – или помеѓу Албанија и Северна Македонија – особено за криумчарење канабис.) Помалку гранични контроли би можеле да ја намалат корупцијата меѓу граничарите, но би ја намалиле и нивната способност да откриваат дрога и друга криумчарена роба за време на рутинските проверки. Понатаму, бидејќи законските и незаконските текови следат слични рути и користат

слична инфраструктура, отворањето на границите без поголема безбедносна соработка ќе создаде повеќе можности за транснационален организиран криминал.

Вклучувањето на Косово во иницијативата – што во моментот изгледа неверојатно – би отворило можности за намалување на тензиите поврзани со граничните прашања. Тоа може и да ги олесни незаконските текови, бидејќи Косово граничи со четири од останатите пет јурисдикции и има одлични патишта. Од друга страна, ако Косово не се приклучи на иницијативата, би станало помалку атрактивен центар за трговија со луѓе од Албанија или Северна Македонија, бидејќи трговците со луѓе би можеле да го заобиколат на релативно безбеден начин.

Ако границите меѓу земјите потписнички на иницијативата станат поотворени, тогаш влезните точки на тие пазари би можеле да станат поспорни. На пример, по влегувањето во албанско пристаниште, следната гранична проверка за граѓаните на Албанија, Северна Македонија или Србија може да биде на преминот помеѓу Србија и Унгарија. Оружјето или цигарите криумчарени од Србија или Северна Македонија може да стигнат до Јадранот без никакви гранични проверки. Ова може да ја зголеми конкуренцијата помеѓу криминалните групи за пристап до пристаништата или клучните копнени гранични премини надвор од зоната, а не помеѓу земјите во зоната. (На пример, ако албанските и српските групи кои дејствуваат во Латинска Америка би се договориле да испорачаат кокаин преку албанските пристаништа, а потоа соработуваат за да го дистрибуираат во Западна Европа преку земјите потписнички на „Отворен Балкан“.) Ова може или да ја зајакне соработката помеѓу балканските криминални групи – како што е веќе случај во Латинска Америка – или потенцијално да разгори војна меѓу нив, на пример за контрола на криумчарењето кокаин преку албанските пристаништа.

Зголемена соработка за спроведување на законот

На ист начин како што отстранувањето на границите во ЕУ доведе до поголема соработка помеѓу агенциите за спроведување на законот, не само преку Европол, Фронтекс и Шенгенскиот граничен кодекс,⁵ дискусиите за поотворени граници или заеднички регионален пазар треба да се искористат

како можност за создавање интегриран систем за гранична контрола, подобрување на полицијата предводена од разузнавачки податоци, заеднички операции, како и за да си овозможуваат меѓусебна взаемна правна помош во однос на истрагите, гонењето, судските постапки и враќањето на средства.

Постојните институции како Европол и Центарот за спроведување на законот во Југоисточна Европа (СЕЛЕК), како и Конвенцијата за полициска соработка во Југоисточна Европа би можеле да го олеснат овој процес. Исто така, може да биде неопходно да се создаде заедничка регионална разузнавачка база на податоци за следење на бараните криминалци и странски терористички борци, како и за размена на информации за помош во истрагите. Со намалување на бројот на гранични контроли, органите за спроведување на законот и граничните службеници би можеле да бидат прераспоредени за да формираат мобилни тимови.

Она што треба да се избегне, барем на самиот почеток, е создавање на уште едно регионално тело за спроведување на законот. Веќе ги имаме СЕЛЕК,

Асоцијацијата на шефови на полициски служби на Југоисточна Европа, Конвенција за полициска соработка во Југоисточна Европа (и Секретаријатот), Регионалната иницијатива за миграција, азил и бегалци, како и Берлинскиот процес.

Меѓутоа, разговорот за поголема економска интеграција без да се земат предвид безбедносните импликации е кусоглед. Би било логично да се користи постојно тело како што е механизмот на интегрирано управување со внатрешната безбедност, кој има столб за борба против сериозниот организиран криминал во Западен Балкан, за да се координираат политиките и да се спојат напорите на сите релевантни безбедносни чинители. Доколку земјите од иницијативата „Отворен Балкан“ сакаат да се движат побрзо, нивната соработка треба да биде дел од една поширока регионална стратегија. Иако, криминалците може да ја злоупотребат зголемената отвореност, сепак, иницијативата „Отворен Балкан“ и другите напори треба да се искористат и како можност за зајакнување на регионалната соработка за спроведување на законот во борбата против организираниот криминал.

Забелешки

- 1 Никола Митковиќ, „Отворен Балкан“: Кој има корист од ова?, CGTN, 31 јули 2021 година, <https://news.cgtn.com/news/2021-07-31/Open-Balkan-Who-benefits-from-it-12lawyWuzGo/index.html>.
- 2 RSE: *Za vladu Kosova Open Balkan je inicijativa bez vizije*, Danas, 29 јули 2021 година, <https://www.danas.rs/politika/rse-za-vladu-kosova-open-balkan-je-inicijativa-bez-vizije/>.
- 3 Трите документи се: Меморандум за разбирање и соработка за олеснување на увозот, извозот и движењето на стоки во Западен Балкан, Меморандум за слободен пристап до пазарот на трудот и Договор за соработка при заштита од катастрофи.
- 4 Синиша Јаков Марушиќ, балканските „мини-шенген“ лидери очекуваат отворени граници до 2023 година, BalkanInsight, 29 јули 2021 година, <https://balkaninsight.com/2021/07/29/balkan-mini-schengen-leaders-eye-open-borders-by-2023/>.
- 5 Шенгенскиот граничен кодекс е достапен на <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0399&from=EN>.

3. Крвната одмазда во Албанија што ја искористуваат криминалните групи.

Албанското општество понекогаш се прикажува како насилно поради суровите културни норми, како, на пример, крвната одмазда. Овој обичај датира од 15 век и е познат како Канун на Лек Дукагин.¹ Како и во другите планински и оддалечени заедници (како Црна Гора, Косово или делови од Кавказ), оваа практика се развила како начин за заштита на семејствата во отсуство на силна централна држава.² Стравот од реципроцитет бил осмислен да биде начин на одвраќање од актите на насилство: некој ризикувал да предизвика спирала на одмазда, одземајќи нечиј живот, мило за драго.³

За разлика од изреката „око за око“, крвната одмазда не престанува нужно само на еден чин на одмазда, туку може да трае со генерации додека не остане ниеден машки член на семејството кај двете страни.⁴ Овој обичај е осмислен да спречи хаос, а не да го предизвика. Всушност, тоа беше рана верзија

на обострано гарантиран пакт за уништување, тесно поврзан со вредностите на честа и семејството.⁵

Инструментализација на крвната одмазда

Денес, идејата за крвна одмазда е дел од факторот на страв кај албанските криминални групи. Тоа помага нивниот имиџ да се перципира како потенцијален ширител на насилство – ловејќи ги своите противници и одмаздувајќи се.⁶ Тоа дава и сјај на вообичаените или традиционалните норми на нивното насилно однесување.⁷ Меѓутоа, криминалните групи немаат тенденција да регрутираат луѓе поврзани со семејства вклучени во крвна одмазда, бидејќи тие не сакаат да бидат вовлечени во овие долготрајни спорови.⁸ Тие се и претпазливи при преземање моќни семејства во областите на северна Албанија поради ризикот да предизвикаат крвна одмазда: тоа е лошо за бизнисот.⁹

Обичајот на крвна одмазда е сè уште присутен во делови од северна Албанија како што е Скадар, на сликата погоре.

Фотографија: Марка/Јуниверсал Имиџис Груп преку Гети имиџис

Меѓутоа, неодамнешното истражување покажа дека понекогаш криминалните групи применуваат своја верзија на крвна одмазда.¹⁰ Според Канунот, не можете да се одмаздите за член на семејството кој е убиен додека извршувал неморален чин (на пример, при крадење имот). Меѓутоа, организираниот криминал понекогаш го злоупотребува Канунот за да изврши одмазда: има случаи кога организирана

криминална група не може да најде противник и наместо тоа убива еден од членовите на семејството на лицето, оправдувајќи го тоа како крвна одмазда. Во оваа ситуација, членовите на семејството на жртвата често се кријат или емигрираат плашејќи се од понатамошна одмазда од организираната криминална група.¹¹

КОЈА Е РАЗЛИКАТА ПОМЕЃУ КРВНА ОДМАЗДА И ОСВЕТА?

Во Албанија, крвната одмазда се нарекува *gjakmarrja*, што значи „земање крв“ или „крвна одмазда“. Вообичаената одмазда или osveta, пак, се нарекува *hakmarrja*. Второто претставува обврска да се „одземе живот за да се исправи претходна неправда, да се спаси честа“.

Термините се користат наизменично и понекогаш може да бидат збунувачки, бидејќи и во двата

случаи убиството се врши за да се врати правдата и честа. Меѓутоа, клучната разлика е во тоа што крвната одмазда е долготрајна серија убиства поради семејна одмазда кои може да траат со генерации, додека осветата е одмазда за убиство – убиство „мило за драго“. Линиите се заматени кога осветата извршена поради член на семејство ќе доведе до крвна одмазда.

На пример, во војната помеѓу две моќни организирани криминални групи во градот Скадар,¹² водачите на криминалната група А убиле клучен член на криминалната група Б. Како одмазда, водачите на криминалната група Б, кога не можеле да ги лоцираат членовите на криминалната група А, наместо тоа ги убиле таткото и вујкото на еден од клучните членови на таа група. Сега, тоа лице го смета убиството на членовите на неговото семејство како крвна одмазда и затоа ќе се обиде да убие членови на семејството на водачите на криминалната група Б. Со други зборови, дури и ако криминалните групи можат да го прекинат конфликтот меѓу нив, циклусот на насилството ќе продолжи. Како резултат на тоа, она што започна како убиство од одмазда поврзано со криминално дело (што можеби е лажно прикажано како крвна одмазда) стана вистинска крвна одмазда.¹³

Друго замаглување на границата меѓу атентатите и крвната одмазда е поврзано со трговијата со дрога. Тоа се случува кога во Албанија се решаваат спорови од странство или кога крвната одмазда започната во

Албанија се извезува во странство. На пример, роднините на членовите на криминалните организации бараат азил во земјите на ЕУ за да ја избегнат заканата од одмазда. Според извештајот на Operazione Colomba од 2017 година, ова се веродостојни закани. Известува дека од 2013 до 2017 година, убиства поради крвна одмазда биле извршени во следните земји: 11 во Италија, четири во Грција и по две во Белгија, Франција, Германија и Холандија, како и по едно во Косово, Црна Гора, Обединетото Кралство, Чешка, Шведска, Швајцарија, Канада и САД.¹⁴ Меѓутоа, треба да се напомене дека криминалните групи генерално претпочитаат да не се изложуваат во странство и затоа продолжуваат со одмаздата или крвната одмазда во Албанија.

Но, границата е матна. Дали секое убиство од одмазда меѓу криминалните групи е крвна одмазда во традицијата на Канунот или е само „нормална“ спирала на насилство меѓу мафијашките групи? Дали сите убиства наводно поврзани со крвна одмазда се поврзани со организираниот криминал

или некои одразуваат расчистување на сметките помеѓу семејствата?

Обем на проблемот

Помеѓу 1991 и 2008 година, најмалку 9.500 луѓе се убиени како резултат на крвна одмазда. Во истиот период, речиси 1.000 деца се практично затворени во своите домови заради заштита како резултат на тековната крвна одмазда.¹⁵ Меѓутоа, се чини дека практиката опаѓа. Според извештајот од 2018 година, проблемот е најмногу концентриран во областа Скадар во северна Албанија.¹⁶ Податоците покажуваат дека на национално ниво 704 семејства се во крвна одмазда, од кои 113 се иселиле во странство. Високиот број на семејства во областите во кои крвната одмазда не е културно вкоренета (т.е. во Тирана и Драч) може да се објасни со фактот дека семејствата се доселиле на овие простори од северот на земјата, носејќи ги со себе одмаздите.

Не се само криминалците тие што го злоупотребуваат угледот на крвната освета за своите цели. Стравот од освета поради крвна одмазда долго време се користи како основа за барање азил. Во некои случаи, семејствата се стекнувале дури и со лажни писма со изјави со кои ги поддржувале своите тврдења.¹⁷ Ситуацијата се промени откако неколку поединци беа уапсени, а законот се измени во 2014 година, така што им дозволи само на обвинителствата да издаваат такви потврди. Понатаму, голем број земји домаќини (Франција, Белгија и Шведска, меѓу другите) сега, исто така, бараат од албанските власти да ги верификуваат потврдите. Доколку потврдите се фалсификувани или не се засновани на факти, одговорните лица ќе бидат кривично испитани од албанските власти.

Покрај тоа, меѓу 2012 и 2016 година владата презеде чекори за да ги криминализира и да обезбеди високи казни за прекршоци поврзани со

крвна одмазда. На пример, согласно член 78/а од Кривичниот законик, делото „убиство за крвна одмазда“ се казнува со најмалку 30 години затвор.¹⁸ Членот 83/а прецизира дека „сериозна закана за освета или крвна одмазда, спрема лице [принудено да биде] затворено дома, ќе се казни со затвор до три години“. Покрај тоа, според член 83/б, „поттикнување крвна одмазда“, што опфаќа поттикнување други на освета или крвна одмазда, кога тоа не претставува друго кривично дело, се казнува со затвор до три години. Сите овие законски измени на Кривичниот законик стапија на сила во 2013 година.

Владата подготви и акциски план „за спречување, откривање, документирање и сузбивање на криминални активности против кривични дела на убиство извршено од мотиви за крвна одмазда и освета“.¹⁹ Државната полиција имаше задача да подготви стратегија за спроведување на овој акциски план во 2017 година.²⁰ Некои од акционите точки бараа државната полиција да собере докази за семејствата вклучени во крвна одмазда, да ги следи засегнатите семејства и да ја ажурира базата на податоци за тековните случаи. Покрај тоа, на сите деца засегнати од крвна одмазда требаше да им се обезбеди образование дома. Покрај тоа, Собранието во 2015 година усвои резолуција за спречување на феноменот на крвна одмазда во Албанија.²¹ Сепак, Народниот правобранител подоцна таа година извести дека по резолуцијата „не е донесено конкретно решение од државните институции за спроведување на задачите што ги постави Собранието за да се спречи оваа појава и да се донесат подзаконски акти“.²² Во својот извештај за напредокот за 2018 година, ЕУ забележа дека „резолуцијата и препораките за крвната одмазда и понатаму имаат потреба од дополнителни мерки“.²³

Во меѓувреме, зголемен е бројот на регистрирани случаи на убиства поради крвна одмазда од 2017 до

	Тирана	Драч	Леска	Дебар	Кукуш	Скадар	Вкупно
Семејства вклучени во крвна одмазда	68	86	105	89	87	156	591
Во изолација	5	6	6	-	3	17	37
Семејства во странство	8	6	33	3	16	47	113

СЛИКА 2 Број на семејства засегнати со крвна одмазда на национално ниво, 2018 г.

Извор: НВО што работат со засегнатите семејства во Скадар

2020 година. Од пет регистрирани случаи во 2017 година, бројот се зголеми на седум во 2020 година. Меѓутоа, стапката на пресуди за обвинетите за ова кривично дело опадна. Само еден од петте случаи регистрирани за истрага во 2017 година резултираше со осудувачка пресуда. Од седумте случаи регистрирани во 2020 година, само еден е испратен на суд; обвинетиот е прогласен за невин. Слично на тоа, само еден од четирите случаи регистрирани за „поттикнување крвна одмазда“ во 2020 година беше испратен на суд.²⁴ Од 2017 до 2020 година, најголем број случаи на поттикнување регистрирани во една година изнесува 11 случаи во 2018 година. Само еден од нив е испратен на суд, каде што е донесена осудувачка пресуда.²⁵

Крвната одмазда сè уште е феномен во Албанија, иако, главно ограничена на северот на земјата.

Забелешки

- Leonard Fox, Kanuni I Lekë Dukagjini. New York: Gjonlekaj Publishing Company, 1989.
- Tanya Mangalakova, The Kanun, the present day Albania, Kosovo and Montenegro, International Centre for Minority Studies and Intercultural Relations (IMIR), 2004, <https://core.ac.uk/download/pdf/11870995.pdf>.
- Arben Cara and Mimoza Margjeka, Kanun of Leke Dukagjini, Customary law of Northern Albania, *European Scientific Journal*, 2015, 174-186.
- Margaret Hasluck, *The Unwritten Law in Albania*. New York: Cambridge University Press, 1954.
- Mirjona Sadiku, A Tradition of honor, hospitality and blood feuds: Exploring the Kanun customary law in contemporary Albania, *Balkan Social Science Review*, 2014, 3, 93-113.
- Sandra F. Joireman, Aiming for certainty: the Kanun, blood feuds and the ascertainment of customary law, *The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*, 2014, 46, 2, 235-248.
- Vincenzo Mattei, Albania: The dark shadow of tradition and blood feuds, an ancient code of retaliation is forcing generations of Albanians into their own private prisons, *Al Jazeera*, 14 maj 2016 година, <https://www.aljazeera.com/features/2016/5/14/albania-the-dark-shadow-of-tradition-and-blood-feuds>.
- Фабијан Жила, Организирианиот криминал и корупција во судството: Дали вообичаените норми играат некаква улога?, *Journal of Financial Crime*, 18, 4, 387-404.
- Ibid.
- Andrew Hosken and Albana Kasapi, The children trapped by Albania's blood feuds, *BBC radio* 4, 12 ноември 2017 година, <https://www.bbc.com/news/world-europe-41901300>.
- Интервјуа спроведени со анонимен извор, ноември 2021 година, Скадар.
- Si nisen perplasjet e fiseve Bajri- Lici qe solli 8 te vrare ne 15 muaj*, Panorama, 29 април 2019 година, <http://www.panorama.com.al/si-nisen-perplasjet-e-fiseve-bajri-lici-qe-solli-8-te-vrare-ne-15-muaj/>.
- Фабијан Жила, Организирианиот криминал и корупција во судството: Дали вообичаените норми играат некаква улога?, *Journal of Financial Crime*, 18, 4, 387-404.
- Operazione Colomba, Описен документ за феноменот на „hakmarrja“ и „gjakmarrja“ за подигнување на свеста кај албанските и меѓународните институции (3-то издание), декември 2017 година, https://www.operazionecolomba.it/docs/Report_ING-2017.pdf; Види <https://shtetweb.org/2012/09/25/qarku-i-shkodres/>.
- Ден Билефски, Во албанските одмазди, изолацијата ги голта семејствата, *Њујорк Тајмс*, 10 јули 2008 година, <https://www.nytimes.com/2008/07/10/world/europe/10feuds.html>.
- Operazione Colomba, Описен документ за феноменот на „hakmarrja“ и „gjakmarrja“ за подигнување на свеста кај албанските и меѓународните институции (3-то издание), декември 2017 година, https://www.operazionecolomba.it/docs/Report_ING-2017.pdf.
- Во 2014 година, претседателот на Националното собрание на мисионерите на националното помирување, во Драч, Ндрец Пренга и уште двајца беа уапсени поради издавање лажни изјави за 4.000 евра. *Katër mijë euro është pazari për një dokument gjakmarrje*, *Gazeta Shqip*, 21 февруари 2014 година, <http://www.arkivalajmeve.com/Kater-mije-euro-eshte-pazari-per-nje-dokument-gjakmarrje.1047530717/>.
- Албански кривичен законик, достапен на: <https://euralius.eu/index.php/en/library/albanian-legislation?task=download.send&id=11&catid=10&m=0>.
- Национален акциски план бр. 1277 за спречување, следење и борба против кривични дела убиства мотивирани од крвна одмазда, 24 октомври 2012 година.
- Видете го среднорочниот извештај на Албанија за имплементацијата на препораките добиени во текот на вториот циклус на Универзалниот периодичен преглед, март 2017 година, 8.
- Резолуција за спречување крвна одмазда, Собрание на Албанија, 5 март 2015 година, <https://qbz.gov.al/eli/rezolute/2015/03/05/38-1/3fd74c03-ecce-42fd-ab72-cea6d6feb97c;q=gjakmarrja>.
- Посебен извештај на Народниот правобранител, *Mbi Fenomenin e Gjakmarrjes në Shqipëri*, декември 2015 година,

Практиката останува обвиткана со одреден степен на тајност и мистерија. Потребно е подетално истражување за да се добие јасна слика за ситуацијата и да може да се процени степенот и ефектот на прелевање на членовите на семејствата на жртвите, и во Албанија и во странство.

Она што е јасно е дека сегашната државна политика не е доволна за да се искорени овој феномен. Иако, на жртвите им се обезбедува заштита, довербата во правосудниот систем е ниска. Ова ја попречува потребната соработка помеѓу заедницата и релевантните државни органи. Ако крвната одмазда се развила во средини каде владеењето на правото е слабо, тогаш поефикасниот кривично-правен систем би ја намалил валидноста на овој изговор за насилство.

<https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/>

RAPORT%20I%20VE%C3%87ANT%C3%8B%20%20nr.%202.%20per%20gjakmarren.pdf.

- 23 Извештај за Албанија за 2018 година, Работен документ на Комисијата на ЕУ SWD (2018) 151 конечен, 17 април 2018

година, 26, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/system/files/2020-10/20180417-albania-report.pdf>.

- 24 Извештај за статусот на криминалот во 2020 година, Основно обвинителство, <https://pp.gov.al/Dokumente/>.
- 25 Извештај за статусот на криминалот во 2018 година, Основно обвинителство, <https://pp.gov.al/Dokumente/>.

4. Локални иницијативи: Дијалози за зајакнување на отпорноста во Западен Балкан.

Во октомври и ноември 2021 година, ЈИЕ-Опс ја продолжи серијата дијалози за отпорност со состаноци во Тирана, Белград, Сараево и Приштина. Овие состаноци им овозможиле на ГИ-ТОК и партнерите од граѓанското општество повторно лично да се ангажираат по речиси две години КОВИД-19, да ја зајакнат соработката помеѓу НВО, истражувачките новинари и академиците кои работат на организираниот криминал и да изградат мостови помеѓу чинителите од граѓанското општество и владата во заедничката борба против организираниот криминал и корупцијата. Во секој главен град, ГИ-ТОК, одржа и дискусии со претставници на дипломатската заедница, јавни службеници и граѓанското општество за да ги презентира своите неодамнешни активности.

Борба против корупцијата во Албанија

На 28 и 29 октомври, дијалогот за отпорност во Тирана, Албанија, ги собра претставниците на граѓанското општество од целата земја. Состанокот се фокусираше на предизвиците со кои се соочуваат младите во Албанија и што прават ГО за да ја намалат својата ранливост на организиран криминал. Меѓу главните прашања што се покренала беа потребата за позитивни модели, алтернативи на наративот „за брзо збогатување“, можностите и опасностите од миграцијата, неопходноста од поддршка за започнување мали бизниси и влијанието на канабисот врз некои заедници (најчесто рурални), како и врз младите. Учесниците, исто така, споделија искуства за социјалната повторна употреба на средствата конфискувани од криминални групи. Претставниците на ГО, претежно жени од заедниците надвор од главниот град, разговараа за потребата за граѓанска храброст и предизвиците во интеракцијата со локалната власт, како и за тешкотиите во претворањето на краткорочните финансирани проекти во одржливи долгорочни иницијативи.

На средбата стана збор и за тоа како да се изградат мостови помеѓу ГО и владата во спречувањето и борбата против корупција. По воведниот збор на

Адеа Пирдени, заменик министер за правда и Јорида Табаку, претседател на Националниот совет за интеграција и на парламентарната комисија за европска интеграција, следеше дискусија за тоа како да се зајакне културата на интегритет во јавните институции и приватниот сектор; како да се зголеми јавната свест за влијанието на корупцијата; потребата да се вклучи граѓанското општество во изготвувањето и спроведувањето на антикорупциските закони и стратегии; и како да се одржи функцијата „чувар“ на антикорупциските ГО, а сепак, владата сè уште да ги смета за конструктивни партнери.

Меѓу прашањата што се покренала беа корупцијата во медиумите и потребата за поефикасна заштита на свиркачите, како и понезависно антикорупциско тело. Заменик-министерот и претставниците на ГО се заблагодарија на ГИ-ТОК за свикнувањето на состанокот, кој го сметаа за редок и неопходен чекор во зајакнувањето на дијалогот и довербата помеѓу граѓанското општество и владата за спречување и борба против корупцијата.

На состанокот со пошироката публика, ЈИЕ-Опс ги покани албанските новинари да ги споделат своите искуства за истражување на активностите на албанските организирани криминални групи кои дејствуваат во земјата и во странство. Информациите за начините на криумчарење кокаин од Латинска Америка во Европа се особено разоткривачки. Меѓу точките што се покренати во последователната дискусија беа тешкотиите при пристапот до информации; заштитата на некои криминалци од страна на јавните службеници; недостаток на обвиненија на високо ниво за сериозен организиран криминал; ранливоста на подводливата младина на организиран криминал (вклучувајќи модернизација на криминалот и девијантни модели на улоги во социјалните медиуми); и недостатокот на длабинско истражувачко известување на терен во споредба со површните дискусии за организираниот криминал во телевизиските студија.

Дискусија за време на дијалогот за отпорност во Сараево, Босна и Херцеговина.

Фотографија: Бахрудин Бандиќ

ГО како даватели на услуги во Србија

Дијалогот за отпорност одржан на 4 и 5 ноември во Белград, Србија, ги собра и претставниците на ГО од целата земја и се фокусираше на улогата на ГО во поддршката на корисниците на дрога; постпенална реформа; и младите кои се ранливи на организиран криминал. Други теми вклучуваа лихварство, фудбалски хулиганизам, незаконски финансиски текови, трговија со луѓе и влијанието на корупцијата и криминалните групи врз локалната и централната власт.

Голем број учесници ги забележаа тешкотиите со кои се соочуваат ГО во Србија, вклучително и недостатокот на пристап до информации, ограничените ресурси, недостатокот на комуникација со претставниците на локалната самоуправа, конфузијата предизвикана од НВО организирани од владата, колебливоста на донаторите и граѓанското општество за решавање на прашањата на организиран криминал, па дури и вознемирување и закони против ГО.

Сепак, на седницата во која учествуваа ограничен број јавни службеници, забележана е добра

соработка помеѓу ГО и владата за прашањата поврзани со лекувањето од дрога и постпеналните реформи. Јавните службеници ја признаа додадената вредност на ГО како даватели на услуги во заедниците во кои се активни. Меѓутоа, ГО кои работат на прашања поврзани со организираниот криминал или ја прозиваат корупцијата не беа толку добро прифатени.

На јавната сесија, претставниците на ЈИЕ-Опс ја истакнаа потребата да се промовира повеќе дебата и анализа на прашањата поврзани со организираниот криминал и корупцијата, како и поконструктивен ангажман меѓу владата и граѓанското општество. Се забележа дека ГО може да бидат важен „корективен фактор“ на владините политики и можат да предлагаат решенија за подобрување на ситуацијата.

Фокусирање на миграцијата во Босна и Херцеговина

Дијалогот за отпорност што се одржа на 15 и 16 ноември во Сараево, Босна и Херцеговина, вклучи претставници на ГО од Федерацијата Босна и Херцеговина и Република Српска, како и од округот

Брчко. Учествуваа и НВО што ја застапуваат полицијата. Како и во другите главни градови, претставниците на граѓанското општество го критикуваа недостигот на пристап до информации, ограничените ресурси и ограничените можности за ангажман со јавните службеници. Тие истакнаа и дека соработката за борба против организираниот криминал е попречена од поларизираната политичка ситуација во земјата и повеќеслојниот систем на владеење.

Меѓу истакнатите точки беше и потребата од поактивно учество на младите за прашања поврзани со подигнување на свеста за штетите од организираниот криминал и корупцијата; поголема поддршка за истражувачкото новинарство; и повеќе можности за комуникација помеѓу ГО и јавните институции, на пример во врска со информациите и поддршката за корисниците на дрога и мигрантите.

Се одржа дискусија на тема градење мостови помеѓу владата и граѓанското општество за поефикасно справување со предизвикот на миграцијата во Босна и Херцеговина.

Претставниците на граѓанското општество од еден од најпогодените региони, Унско-санскиот кантон, близу границата со Хрватска, детално ја опишаа страшната хуманитарна ситуација со која се соочуваат луѓето во движење. Јавните службеници, вклучително и припадниците на граничната полиција, ги опишаа предизвиците со кои се соочуваат во справувањето со ова прашање, вклучително и недоволната соработка со некои соседни земји и меѓународната заедница, како и недоволните ресурси и корупцијата на граничните премини. Сепак, констатирано е дека бројот на мешани мигранти во Босна и Херцеговина се намали во 2021 година. Учесниците разговараа и за трговијата со луѓе во земјата, вклучително и за ранливоста на мигрантите од експлоатација за секс или принудна работа.

Учесниците ја ценеа можноста да се сретнат и да имаат конструктивна размена на мислења и разговараа за идеи за можна идна соработка. Иако ја истакнаа важноста граѓанското општество да ја задржи својата независност, тие, сепак, се согласија дека за прашања како што се дрогата, миграцијата и корупцијата, граѓанските организации и јавните службеници „имаат иста цел“.

Додека беше во Сараево, персоналот на ГИ-ТОК се сретна со министерот за безбедност на земјата, шефот на политичкиот оддел на Регионалниот совет за соработка и високиот советник за борба против корупцијата во Регионалната антикорупциска иницијатива.

Јакнење на коалициите за борба против криминалот во Косово

Петтиот дијалог за отпорност се одржа на 25 и 26 ноември во Приштина, Косово. Главниот фокус на средбата беше како да се градат коалиции и да се развијат наративи во борбата против организираниот криминал и корупцијата. Состанокот обедини разновидна група учесници од целата земја – истражувачки новинари, експерти од тинк-тенкови и активисти од локални организации.

Учесниците истакнаа дека медиумите треба да обрнат поголемо внимание на организираниот криминал во Косово, покрај опфаќањето прашања како што се поткупот и недостатокот на транспарентност во процесите на јавни набавки. Новинарите беа охрабрани да известуваат за организирани криминални групи кои делуваат во Косово, како и криминалните пазари, како што се трговијата со дрога и фалсификувана роба, како и еколошкиот криминал. Голем број учесници се согласија дека Косово треба да развие сопствен дискурс за организираниот криминал, а не само да го разгледува проблемот во соседните земји како Албанија или Србија. Истакнаа и дека треба да се посвети повеќе внимание на организираниите криминални групи од Косово кои дејствуваат во странство.

Учесниците разговараа за начините за зајакнување на врската помеѓу медиумите и НВО. Забележано е, на пример, дека ако новинарите повеќе се фокусираат на организираниот криминал и корупцијата, НВО треба подобро да ја промовираат својата работа и да го зголемат притисокот врз владата да преземе акција за наодите откриени во истражувачкото новинарство.

На состанокот со претставници од јавниот сектор, претставниците на ГО имаа ретка можност да комуницираат со заменик министерот за правда, член на полицијата за борба против организираниот криминал и претставник на националната агенција за борба против

корупцијата, којшто е и свиркач. Учесниците разговараа за своите предизвици во справувањето со организираниот криминал и корупција и се вклучија во конструктивен дијалог за подобрување на одговорноста и транспарентноста во јавниот сектор и поттикнување поголема соработка помеѓу јавниот сектор и општеството во целина.

Работење кон отпорен Балкан

Овие дијалози ги открија предизвиците со кои се соочуваат ГО кои работат на прашања за организиран криминал и корупција, од кои за многу придонесе КОВИД-19. Но, тие ја истакнаа и храбрата и посветена работа што ГО ја вршат во своите заедници. Состаноците ја зацврстија потребата да се градат мостови помеѓу граѓанското

општество и владата и заеднички да се работи кон заедничка цел. Учесниците разговараа за потенцијалните последователни активности по дијалозите.

За време на дијалозите за отпорност, се појавија три теми кои се повторуваа: младите, родот и социјалната повторна употреба на украдени средства. Како продолжение на извештајот на Опсерваторијата од февруари 2021 година „Посилни заедно: Јакнење на отпорноста на граѓанското општество во Западен Балкан“, ЈИЕ-Опс ќе објави тематски извештаи за овие теми во почетокот на 2022 година, како дел од новата серија насловена „Отпорност на Балканот“.

Дијалозите за отпорност во Западен Балкан ги открија предизвиците со кои се соочуваат ГО кои работат на борба против организираниот криминал и корупција.

5. Со спорт против криминалот: Користење боречки вештини за да се поттикнат младите Албанци.

Во рамки на нашата серија разговори со инспирирачки претставници на ГО кои ја зајакнуваат локалната отпорност на организираниот криминал во Западен Балкан, разговараме со Елион Пука, мајстор за боречки вештини и шеф на теквондо клубот Vllaznia во Скадар, Албанија.

Што Ве инспирираше да го отворите клубот и да се фокусирате на младите?

Младите ме инспирираа да отворам клуб за боречки вештини во Скадар. Почнав да земам часови по теквондо во 2000 година. После три години емигрирав во Италија, каде што продолжив да се занимавам со овој спорт. Секој пат кога се враќав дома, младите со воодушевување ме прашуваа за учење на овој спорт. Условите во тоа време беа лоши, па најдов слободен простор на отворено каде што можев да организирам мала група млади луѓе и да ги одржам првите часови. Ме замолија да им покажам техники и да вежбам со нив. Беа желни да научат нешто ново. Секогаш кога се враќав во Италија чувствував дека треба да се вратам во мојот град и да отворам клуб за боречки вештини за млади. По долгогодишно вежбање, тренерите во Италија ми кажаа дека сум подготвен да отворам свој клуб.

Зошто младите се мотивирани да се приклучат на клубот? Каква е нивната заднина?

Членовите на клубот доаѓаат од различни средини и имаат различни мотивации. Некои доаѓаат затоа што имаат пријатели во клубот кои ги поттикнуваат да се приклучат. Други гледаат боречки вештини на телевизија и сакаат да ги пробаат. Социјалното потекло на нашите членови е различно: некои се од богати семејства, некои се од средна класа, а други се од помалку имашливи потекла. Имаме и млади од ромската заедница. Сите членови ги третираме подеднакво и се трудиме да ги интегрираме. Многу сме среќни што имаме толку разновидно членство што ја одразува заедницата на Скадар.

Дали некои млади луѓе во областа се особено ранливи на организиран криминал?

Елион Пука, учител по боречки вештини и раководител на теквондо клубот Vllaznia во Скадар, Албанија.

Мислам дека главната причина зошто некои млади луѓе покажуваат девијантно однесување е слабото образование. Недостигаат и можности за работа. Сè поголем број млади одат кон насилство и организиран криминал. Ова не само што му штети на угледот на нашиот град, туку штети и на идентитетот на нашата младина. Како општество, треба повеќе да инвестираме во образованието, вклучително и во спортот. На младите им требаат повеќе можности за социјални, културни и спортски активности.

Каква улога спортот – и клубовите како вашиот – играат во обезбедувањето алтернативи на криминалот за младите? Која е важноста на спортот во животот на еден млад човек?

Практикувањето спорт им помага на младите да ја испразнат негативната енергија и ги чува подалеку од опасности како криминал и насилство. Како клуб

се оградуваме себеси и нашите членови од секаков вид криминални активности. Нашиот клуб јасно му става до знаење на секој член дека веруваме во напорна и чесна работа. Овој пристап им помогна на нашите студенти да ги негуваат доблестите и да ги споделат во заедницата. Ги охрабруваме и да бараат позитивни примери во општеството и самите да бидат добри примери.

Дали поинаку пристапувате кон обуката на младите мажи и жени?

Своите женски и машки членови ги третираме подеднакво. Прекрасно е да се види сè поголем број на девојки кои се приклучуваат на нашиот клуб и добро напредуваат. Голема заслуга има мојата сопруга, која исто така е тренер и ко-основач на клубот. Нејзиниот пример го доведе во прашање менталитетот во нашиот град дека во боречките вештини доминираат мажите. Покрај тоа што е голем спортист и тренер, нејзиното присуство носи многу позитивна енергија во клубот. Благодарение на неа расте бројот на девојки во клубот и имаме многу успешни приказни.

Како ја подигнувате свеста за организираниот криминал преку вашата обука?

Водиме сметка за секој поединец кој сака да тренира во нашиот клуб; се обидуваме да го разбереме нивното размислување и нивните цели за обука. Ги објаснуваме придобивките од спортот и опасностите од злоупотреба – на пример, користење на нивните вештини на неетички или незаконски начин. За среќа, досега не сме имале ниту еден случај кога во нашиот спорт било користено оружје или, пак, бил злоупотребен за криминални цели. Напротив, боречките вештини имаат тенденција да ја зајакнат самодисциплината.

Дали некогаш сте загрижени дека со обучување млади мажи боречки вештини тие едноставно можат да станат подобри борци на улица?

Некои луѓе кои се обратија до нашиот клуб беа хиперактивни и имаа проблеми со однесувањето. Ваквите тешки индивидуи бараат посебно внимание затоа што лесно се изложени на насилство и можат да нанесат штета доколку не се професионално обучени. Во такви случаи – а сме имале само неколку – успеавме да ја насочиме нивната енергија преку дијалог и коучинг еден на еден. Во ретки случаи, луѓето го напуштаат клубот. Но, повеќето остануваат, а ние работиме со нив за да разговараме

за нивните проблеми, да им дадеме безбеден простор да тренираат и да ја нагласиме важноста на етиката, дисциплината и напорната работа. Донесувањето позитивна промена во вакви тешки случаи може да создаде добри примери во општеството.

Кои се предизвиците со кои се соочувате во справувањето со младите членови на вашиот клуб и како ги надминувате?

Нашиот главен предизвик е да всадиме нула толеранција кон насилството и организираниот криминал. Затоа се пријавивме во Фондот за отпорност на ГИ-ТОК. Постојано комуницираме со членовите на клубот за да изградат добар карактер и се трудиме да ги инспирираме и мотивираме со позитивни примери. Ги предизвикуваме и да ни дадат конкретни примери за нивниот придонес во општеството, особено на училиште. Ги охрабруваме вредно да работат за да постигнат добри резултати во спортот и на училиште и да станат конструктивни граѓани во општеството.

Како вашите тренери ги вклучуваат пораките за зајакнување и држење настрана од дрогата и криминалот во она што, на крајот на краиштата, е спортски час?

Кога објаснуваме техника или потег, пренесуваме и важни пораки за тоа како да го одржат своето тело во форма и ги запознаваме со нештата што му штетат на телото и умот. Сепак, ова е област каде што би можеле да имаме корист од повеќе обука. Се трудиме и да го зајакнеме тимскиот дух, како кај нашите тренери, така и кај учениците. Нашиот пристап е да промовираме комбинација на

Преку теквондо, клубот се обидува да промовира дисциплина и да им даде позитивни примери на младите во Скадар.

дисциплина и хармонија; заедно, тие можат да создадат позитивна атмосфера во тимот, да ги поттикнат младите луѓе и да го променат однесувањето на проблематичната младина.

Дали јавните институции го поддржуваат користењето на спортот како начин да се одвратат младите од криминал?

Соработката со јавните институции е слаба, но се подобрува. На наша сопствена иницијатива, честопати организиравме групи спортисти и, за време на државните празници, спроведувавме демонстрации на отворено за да го промовираме спортот кај младите. За жал, пред Фондот за отпорност, локалните власти никогаш не ни пристапија да соработуваме за промовирање позитивни модели во општеството. Со овој проект напредувавме и соработката се зголемува.

Какви можности се овозможија преку вашата соработка со Фондот за отпорност?

Овој проект ни даде можност да ги изградиме капацитетите на нашите тренери во управувањето

со млади луѓе кои се изложени на организиран криминал. Во соработка со различни експерти, ќе организираме специјална обука за нашите тренери за ризиците што ги носи организираниот криминал за младите, како и за наставни и комуникациски вештини за управување со млади луѓе со проблеми во однесувањето. Дополнително, преку овој проект преземаме иницијатива да им пристапиме на локалните институции со цел да воспоставиме долгорочна соработка за промовирање позитивни модели кај младите и нивно информирање за закани од организираниот криминал.

Потпишуваме меморандуми за соработка со средните училишта во локалните жаришта на криминал за да обезбедиме бесплатни часови за промовирање на спортот и позитивни примери во општеството. Планираме и да го прошириме нашиот домет преку организирање отворен конкурс за млади од цела земја на кој познати личности ќе пренесуваат пораки против криминалот и насилството.

Благодарност

Овој Билтен на ризици е производ на Опсерваторијата на граѓанското општество за борба против организираниот криминал во Југоисточна Европа (ЈИЕ-Опс) на Глобалната иницијатива против транснационалниот организиран криминал.

ЈИЕ-Опс е платформа која ги поврзува и ги зајакнува чинителите од граѓанското општество во Албанија, Босна и Херцеговина, Косово, Црна Гора, Северна Македонија и Србија. Има за цел да му овозможи на граѓанското општество да ги идентификува, анализира и мапира криминалните трендови и нивното влијание врз нелегалните текови,

владеењето, развојот, меѓуетничките односи, безбедноста и владеењето на правото. ЈИЕ-Опс го поддржува граѓанското општество во следењето на националната динамика и пошироките регионални и меѓународни трендови во организираниот криминал. Основањето на опсерваторијата произлезе како резултат на Самитот за Западен Балкан во Лондон во 2018 година, дел од Берлинскиот процес.

Би сакале да се заблагодариме на Флоријан Ќехаја, Ивица Симоновски и Фабијан Жила за нивниот ценет придонес.

Билтените на ризици се редовен производ на нашите регионални опсерватории, кои се потпираат на мрежите на граѓанското општество за да добијат нови податоци да ги стават во контекст трендовите поврзани со мрежите на организиран криминал, нелегалната трговија и одговорот на државите кон нив. Доколку сакате да се претплатите на идните изданија на Билтенот на ризици, ве молиме пријавете се тука или пратете е-пошта на almedina.dodic@globalinitiative.net.

ЗА ГЛОБАЛНАТА ИНИЦИЈАТИВА

Глобалната иницијатива против транснационалниот организиран криминал е глобална мрежа со над 500 експерти ширум светот. Глобалната иницијатива обезбедува платформа со цел промовирање поширока дебата и иновативни пристапи како градиво за инклузивна глобална стратегија против организираниот криминал.

www.globalinitiative.net

Оваа публикација е изработена со помош на финансиската поддршка на Фондот за конфликт, стабилност и безбедност на Обединетото Кралство. Содржината на публикацијата е одговорност единствено на ГИ-ТОК и не нужно ги одразува ставовите на Обединетото Кралство.

**GLOBAL
INITIATIVE**
AGAINST TRANSNATIONAL
ORGANIZED CRIME